

Θέματα Εισαγωγής στην Πολιτική Οικονομία, 3η Φεβρουαρίου 2010
Γιάνης Βαρουφάκης, Μάνος Κουντούρης
ΝΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΤΕ ΣΕ
2 ΘΕΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ Α ΚΑΙ ΣΕ 1 ΑΠΟ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ Β

ΜΕΡΟΣ Α – ΑΠΑΝΤΗΣΤΕ ΜΟΝΟ ΣΕ 2 ΑΠΟ ΤΑ 4 ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ Α1 (3 μονάδες)

(α) Έστω μια οικονομία με ένα μόνο αγαθό και N άτομα. Έστω Q η ποσότητα αυτού του αγαθού η οποία κατανέμεται μεταξύ των N ατόμων. Ποιες οι κατά Pareto αποτελεσματικές κατανομές της ποσότητας Q μεταξύ των N ατόμων; (1 μονάδα)

Απάντηση: Δεδομένου ότι έχουμε μόνο ένα αγαθό που το θέλουν όλα τα άτομα, τότε κάθε κατανομή των Q μονάδων μεταξύ των N ατόμων είναι κατά Pareto αποτελεσματική εφόσον όλες οι μονάδες Q έχουν διανεμηθεί μεταξύ των N ατόμων (δηλαδή, εφόσον δεν μένουν αδιάθετες μονάδες). Ο λόγος είναι απλός: Πάρε οποιαδήποτε κατανομή. Αν την αλλάξουμε έστω και λίγο, αυτό σημαίνει ότι παίρνουμε μία μονάδα του αγαθού και την i και την δίνουμε στον j . Άρα η i θα ζημιωθεί. Ο ορισμός της κατά Pareto αποτελεσματικότητας αναφέρει ότι μια κατανομή είναι αποτελεσματική εφόσον δεν μπορεί να αλλαχθεί έτσι ώστε να ωφεληθεί τουλάχιστον ένας/μία χωρίς να ζημιωθεί κανείς. Στην προκειμένη περίπτωση, προφανώς υπάρχει ένα άτομο η i που θα ζημιωθεί όποια κι αν είναι η αρχική κατανομή. Συνεπώς όλες οι κατανομές είναι κατά Pareto αποτελεσματικές.

(β) Συμφωνείτε ή διαφωνείτε με την φράση "Η κατά Pareto αποτελεσματικότητα είναι καταστροφική για τις εμπορικές ανταλλαγές"; Να εξηγήσετε διεξοδικά γιατί. (1 μον.)

Απάντηση: Εξ ορισμού, δύο άτομα θα προβούν σε μεταξύ τους ανταλλαγές εφόσον η μεταξύ τους αρχική κατανομή των πόρων/αγαθών που διαθέτουν **δεν** είναι κατά Pareto αποτελεσματική. Οπότε, σε αυτό το πλαίσιο, η παραπάνω φράση είναι σωστή. Υπάρχουν όμως δύο προεκτάσεις αυτής της σκέψης. Πρώτον, αν μία οικονομία χαρακτηρίζεται από κατά Pareto αποτελεσματικότητα, αυτό δεν εμποδίζει το εξωτερικό εμπόριο καθώς η διεθνής κατανομή των πόρων δεν είναι κατά Pareto αποτελεσματική. (Προφανώς αν ο κόσμος όλος βρίσκεται σε κατά Pareto αποτελεσματική κατάσταση τότε, πράγματι, θα έχουμε στάση εμπορίου.) Δεύτερον, αν δούμε τον κόσμο όπως πραγματικά είναι, δηλαδή σε συνεχή 'κίνηση', η έννοια της κατά Pareto αποτελεσματικότητας είναι δύσκολο να βρει κάποια χρήσιμη εφαρμογή. Π.χ. όταν αλλάζουν οι προτιμήσεις μας σε πραγματικό χρόνο και ως αποτέλεσμα των πράξεών μας (συμπεριλαμβανομένων και των καταναλωτικών μας επιλογών, των εμπορικών μας ανταλλαγών κλπ.), η καμπύλη αποτελεσματικών συμφωνιών (δηλαδή ο γεωμετρικός τόπος των κατά Pareto αποτελεσματικών κατανομών) δεν ορίζεται καθώς μετατοπίζεται γρηγορότερα από τον ρυθμό των ανταλλαγών μας. Με απλά λόγια, η έννοια της κατά Pareto αποτελεσματικότητας είναι κατ' εξοχήν στατική και η εφαρμογή της σε μια δυναμική, εξελισσόμενη κοινωνία της αγοράς είναι δύσκολη αν όχι αδύνατη. Όμως οι εμπορικές ανταλλαγές συμβαίνουν εκεί, στις εξελισσόμενες, δυναμικές κοινωνίες....

(γ) Έστω μια οικονομία δύο ατόμων (A&B) και δύο αγαθών (X&Y). Έστω ότι η A είναι αδιάφορη μεταξύ 1 μονάδας του X και 2 μονάδων του Y ενώ ο B είναι αδιάφορος μεταξύ 2 μονάδων του X και 1 μονάδας του Y. Ποιες οι κατά Pareto αποτελεσματικές κατανομές; (1 μον.)

Απάντηση: Είναι οι εξής τρεις: (1) Η A έχει όλες τις μονάδες X και ο B όλες τις μονάδες Y. (2) Η A έχει όλες τις μονάδες Y και όλες τις μονάδες X. (3) Ο B έχει όλες τις μονάδες Y και όλες τις μονάδες X.

Απόδειξη: Ξεκινώντας από την (3), οποιαδήποτε αλλαγή της κατανομής θα ζημιώσει τον Β. Άρα η (3) είναι κατά Pareto αποτελεσματική. Ξεκινώντας από την (2), οποιαδήποτε αλλαγή της κατανομής θα ζημιώσει την Α. Άρα και η (2) είναι κατά Pareto αποτελεσματική. Ξεκινώντας από την (1), αν πάρουμε μία μονάδα Χ από την Α θα πρέπει (για να μην ζημιωθεί) να την αποζημιώσουμε με 2 μονάδες Υ του Β. Όμως για να μην ζημιωθεί ο Β για την απώλεια αυτών των 2 μονάδων πρέπει να τον αποζημιώσουμε με 4 μονάδες Χ της Α. Δεν γίνεται! Άρα, πρόκειται για κατά Pareto αποτελεσματική κατανομή.

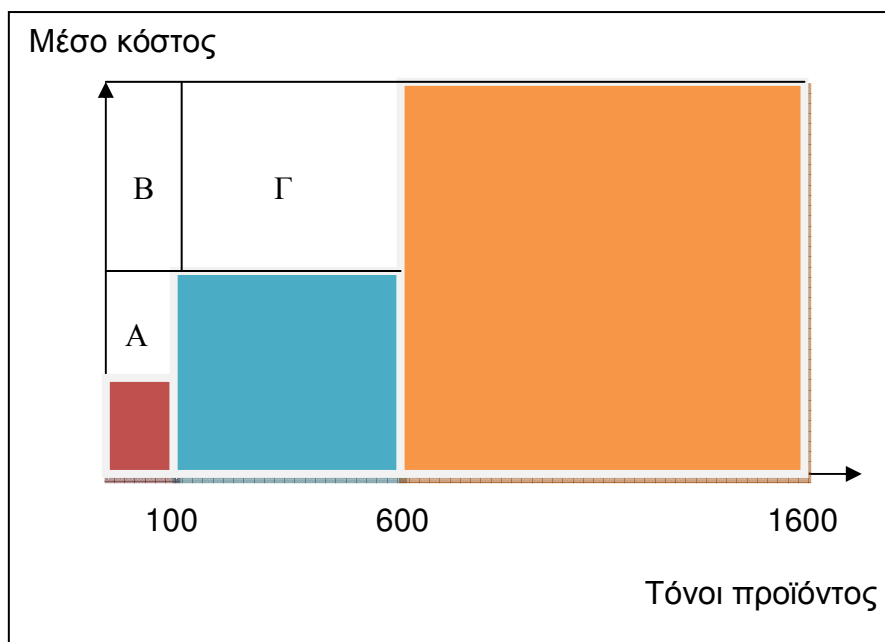
Γιατί όμως δεν είναι κατά Pareto αποτελεσματική κατανομή εκείνη που δίνει όλες τις μονάδες Υ στην Α και όλες τις μονάδες Χ στον Β; Απλά, επειδή αν ξεκινήσουμε από αυτή την κατανομή, και πάρουμε μια μονάδα Χ από τον Β για να την δώσουμε στην Α, θα πρέπει να τον αποζημιώσουμε με 1/2 μονάδες Υ της Α - κάτι που μπορούμε άνετα να κάνουμε καθώς η Α με χαρά θα μας δώσει 1 μονάδα Υ για κάτι περισσότερο από 1/2 μονάδας Χ. Πιο απλά, αν πάρουμε 1 μονάδα Υ από την Α και την δώσουμε στον Β με αντάλλαγμα μια μονάδα Χ εκείνου που την δίνουμε στην Α, θα ωφεληθούν και οι δύο. Άρα, η κατανομή αυτή επιδέχεται κατά Pareto βελτίωση. Άρα δεν είναι κατά Pareto αποτελεσματική κατανομή.

ΘΕΜΑ Α2 (3 μονάδες)

(α) Παρουσιάστε διαγραμματικά την θεωρία της γαιοπροσόδου του David Ricardo. (1 μον.)

Απάντηση: Έστω το αριθμητικό παράδειγμα που δώσαμε στις διαλέξεις όπου η παραγωγική γη χωρίζεται σε τρεις ζώνες, ανάλογα με την παραγωγικότητα ή γονιμότητα του χώματος.

- Ζώνη 1: Κόστος = 10€ ανα τόνο, Ικανότητα παραγωγής = 100 τόνοι
- Ζώνη 2: Κόστος = 20€ ανα τόνο, Ικανότητα παραγωγής = 500 τόνοι
- Ζώνη 3: Κόστος = 30€ ανά τόνο, Ικανότητα παραγωγής = 1000 τόνοι

Όταν η ζήτηση του αγροτικού προϊόντος είναι 100 τόνοι (ή λιγότερο) παράγεται μόνο στην Ζώνη 1 και πωλείται προς €10 ανά τόνο εφόσον ο

ανταγωνισμός συμπιέζει την τιμή και την εξισώνει με το κόστος ευκαιρίας. Τα έσοδα των παραγωγών ισούνται με $(10 \times 100) \text{€}$ (βλ. το μπορντό εμβαδόν) αλλά η πρόσοδος είναι μηδενική. Όταν όμως η ζήτηση φτάσει τους 600 τόνους, τότε η Ζώνη 1 δεν αρκεί και αρχίζει η παραγωγή στην Ζώνη 2. Για να γίνει αυτό, η τιμή σκαρφαλώνει στα 20€. Τότε, οι παραγωγοί της Ζώνης 1 εισπράττουν γαιοπρόσοδο ίση με το εμβαδόν της περιοχής Α. Τέλος, όταν η ζήτηση ξεπεράσει τους 600 τόνους, μπαίνει στην παραγωγή και η Ζώνη 3. οπότε οι παραγωγοί της Ζώνης 2 έχουν και αυτοί γαιοπρόσοδο ίση με το εμβαδόν την περιοχής Γ. Ταυτόχρονα οι γαιοκτήμονες της Ζώνης 1 βλέπουν την γαιοπρόσοδό τους να αυξάνεται: περιοχές Α και Β.

(β) Ποια η βασική διαφορά μεταξύ γαιοπροσόδου και οικονομικού κέρδους; (1 μον.)

Απάντηση: Υπολογιστικά ή λογιστικά καμία. Εννοιολογικά μεγάλη. Και οι δύο έννοιες υπολογίζονται ως η διαφορά εσόδων και κόστους ευκαιρίας. Όμως η γαιοπρόσοδος προκύπτει από την χρήση παραγωγικού συντελεστή του οποίου η ποσότητα είναι σταθερή και δεδομένη, και η οποία δεν μπορεί να αυξηθεί όταν αυξάνεται η τιμή της. Έτσι, στο πλαίσιο της οικονομικής μεγέθυνσης, ο ανταγωνισμός δεν μειώνει την γαιοπρόσοδο του ιδιοκτήτη του σχετικά σπάνιου παραγωγικού συντελεστή καθώς, ουσιαστικά, αυτός μονοπωλεί ένα συντελεστή που δεν μπορεί να παραχθεί από άλλους επιχειρηματίες (όσο καινοτόμοι κι αν είναι) αλλά που γίνεται όλο και πιο περιζήτητος. Αντίθετα, ο ανταγωνισμός μειώνει τα οικονομικά κέρδη του επιχειρηματία που βασίζεται στην καινοτομία, στην ποιότητα των προϊόντων κλπ. καθώς τίποτα δεν σταματά άλλους, νέους, επιχειρηματίες να εισέλθουν στην αγορά και να παραγάγουν καλύτερα και φθηνότερα προϊόντα.

(γ) Ποια θα ήταν, κατά την γνώμη σας, η στάση του David Ricardo στο θέμα των αγροτικών κινητοποιήσεων των ημερών στην ελληνική ύπαιθρο (με τις οποίες προβάλλονται αιτήματα για επιδοτήσεις των αγροτικών προϊόντων); (1 μον.)

Ενδεικτική απάντηση: Ο Ricardo στις μέρες του καταφέρθηκε με μεγάλη σπουδή εναντίον των προσπαθειών των γαιοκτημόνων της εποχής του να πείσουν το κράτος να τους επιδοτεί έμμεσα εισάγοντας δασμούς στις εισαγωγές καλαμποκιού από το εξωτερικό. Θεωρούσε ότι η γαιοπρόσοδος, που αυξάνεται με τις επιδοτήσεις, αποτελούν μια μορφή αφαίμαξης των υπόλοιπων κλάδων της οικονομίας (π.χ. της βιομηχανίας) οι οποίοι μπορούν να κερδίσουν μόνο από τις καινοτόμες παραγωγικές τους προσπάθειες και όχι από το γεγονός ότι τυχαίνει να έχουν ιδιοκτησιακά δικαιώματα επί της γης (ενός σπανίζοντα συντελεστή παραγωγής). Όσο για το επιχείρημα ότι οι αγρότες χρειάζονται υποστήριξη γιατί διαφορετικά η χώρα δεν θα μπορεί να τρέφει τον εαυτό της, ο Ricardo ήταν ανένδοτος θεωρώντας μέγα σφάλμα το να μας ενδιαφέρει η αυτάρκεια σε τρόφιμα. Αντίθετα, θιασώτης του διεθνούς εμπορίου (και στη βάση της αρχής του συγκριτικού πλεονεκτήματος που ο ίδιος διατύπωσε) πίστευε ότι είναι προς το συμφέρον μιας χώρας (α) να εισάγει τρόφιμα από άλλες χώρες οι οποίες έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα στην καλλιέργειά τους και (β) να επικεντρώνεται στα αγαθά στην παραγωγή των οποίων έχει η ίδια συγκριτικό πλεονέκτημα. Επί πλέον, ο Ricardo εναντιωνόταν σε οποιαδήποτε κρατική παρέμβαση αύξανε, έστω και έμμεσα, το κόστος παραγωγής της βιομηχανίας και του εμπορίου, κλάδους που θεωρούσε ότι αποτελούσαν την πηγή του πλούτου. Βέβαια, κάποιος μπορεί

να πει ότι στην Βρετανία της εποχής του οι γαιοκτήμονες ήταν μεγαλοτσιφλικάδες ενώ στην σημερινή Ελλάδα οι περισσότεροι αγρότες διαθέτουν λίγη γη και, έτσι, βρίσκονται σε δεινή θέση απέναντι στους μεσάζοντες στους οποίους αναγκάζονται να πουλήσουν τα αγαθά τους.

ΘΕΜΑ Α3 (3 μονάδες)

(α) Έστω ότι οπωροπώλης σε κάποια λαϊκή αγορά πουλάει ποσότητα αγαθών που, δεδομένης της τιμής, παραβιάζει την *Ισο-οριακή Αρχή* (IOA). Τι σημαίνει αυτό στην καθομιλουμένη; (1 μον.)

Απάντηση: Σημαίνει ότι τα οριακά του έσοδα MR (τα έσοδά του από την τελευταία μονάδα προϊόντος που πουλάει) δεν ισούνται με τα οριακά του κόστη MC (το κόστος αυτής της τελευταίας μονάδας. Αν $MR > MC$ αυτό σημαίνει ότι αν πουλήσει περισσότερες μονάδες θα αυξηθεί το κέρδος του. Αν $MR < MC$ αυτό σημαίνει ότι αν πουλήσει λιγότερες μονάδες και πάλι θα αυξηθεί το κέρδος του. Συνεπώς όσο **δεν** ισχύει η ισότητα $MR = MC$ η επιχείρηση δεν μεγιστοποιεί τα κέρδη της.

(β) Έστω ότι καταναλωτής αγοράζει ένα αγαθό σε ποσότητα που παραβιάζει την IOA. Τι θα τον συμβουλεύατε; (1 μον.)

Απάντηση: Να αλλάξει τον συνδυασμό των ποσοτήτων διαφορετικών αγαθών που αγοράζει έτσι ώστε να εξισωθεί ο λόγος των οριακών ωφελειών του με τον λόγο των τιμών. Αν π.χ. καταναλώνει ποσότητες X και Y σε τιμές p_x και p_y η ισο-οριακή αρχή ισχύει εφόσον $MU_x/MU_y = p_x/p_y$. Αν τώρα $MU_x/MU_y > p_x/p_y$ η ωφέλεια του καταναλωτή θα αυξηθεί εφόσον αγοράσει περισσότερο X και λιγότερο Y έως ότου αποκατασταθεί η ισο-οριακή αρχή: Πρόσεξε ότι όταν αυξάνεται το X και μειώνεται το Y, αυτόματα (εφόσον έχουμε φθίνουσα οριακή ωφέλεια) μειώνεται το MU_x και αυξάνεται το MU_y .

(γ) Μπορείτε να δώσετε κάποιο παράδειγμα *ορθολογικής* παραβίασης της IOA; (1 μον.)

Απάντηση: Οποιαδήποτε περίπτωση το άτομο έχει ισχυρό λόγο να επιλέξει με τρόπο που βάζει σε δεύτερη μοίρα την μεγιστοποίηση της ωφέλειάς του/της. Π.χ. μία απόρριψη της μηχανής ωφέλειας - βλ. Κεφάλαιο 4 του βιβλίου μου *Πολιτική Οικονομία*

ΘΕΜΑ Α4 (3 μονάδες)

(α) Ποια τα βασικά στοιχεία του ωφελιμισμού (utilitarianism) του Jeremy Bentham; (1 μον.)

Απάντηση: Βλ. σελ. 118-120, Κεφάλαιο 3 του βιβλίου μου *Πολιτική Οικονομία*

(β) Γιατί η νεοκλασική πολιτική οικονομία δεν προβλέπει την σύγκριση της ωφέλειας (utility) του ενός ατόμου με την ωφέλεια ενός άλλου (ή άλλων); (1 μον.)

Απάντηση: Βλ. σελ. 120-123, Κεφάλαιο 3 του βιβλίου μου *Πολιτική Οικονομία*

(γ) Όταν ο J.S Mill έγραφε "Είναι προτιμότερο να είναι κανείς ένας δυσारेστημένος άνθρωπος παρά ένα ικανοποιημένο γουρούνι" καλύτερα ένας δυσारेστημένος

Σωκράτης παρά ένας ικανοποιημένος ηλίθιος", τι εννοούσε σε σχέση με τον ωφελιμισμό και την νεοκλασική πολιτική οικονομία; (1 μον.)

Απάντηση: Επιχειρηματολογούσε ότι ο άνθρωπος διαφέρει από τα ζώα γιατί έχει την δυνατότητα να κρίνει τις προτιμήσεις του - να έχει προτιμήσεις διαφορετικών ποιοτήτων (π.χ. το να θέλεις να ξυστείς, όπως ένα γουρούνι, δεν ανήκει στην ίδια κατηγορία επιθυμιών με την επιθυμία να διαβάσεις Όμηρο...). Αυτές οι σκέψεις δεν συνάδουν ούτε με τον απλό ωφελιμισμό του Bentham ούτε με εκείνο της νεοκλασικής πολιτικής οικονομίας. Για περισσότερα, βλ. Κεφάλαιο 4 του βιβλίου μου *Πολιτική Οικονομία*.

ΝΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΤΕ (και) ΣΕ 1 ΑΠΟ ΤΑ ΑΚΟΛΟΥΘΑ 3 ΘΕΜΑΤΑ ΜΕ ΤΡΟΠΟ ΠΟΥ ΝΑ ΑΝΑΔΕΙΚΝΥΕΙ ΤΗΝ ΠΟΙΚΙΛΙΑ ΑΠΟΨΕΩΝ ΠΟΥ ΚΑΛΥΨΕ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΘΕΜΑ Β1 (4 μονάδες) Σε τι οφείλονται οι οικονομικές κρίσεις;

ΘΕΜΑ Β2 (4 μονάδες) Ποιες ιστορικές διαδικασίες συνδιαμόρφωσαν την οικονομική επιστήμη και τις κοινωνίες της αγοράς;

ΘΕΜΑ Β3 (4 μονάδες) Γιατί κάποιες χώρες και ήπειροι είναι πλουσιότερες από άλλες;

Τα ερωτήματα αυτά δεν επιδέχονται μιας συγκεκριμένης απάντησης και για αυτό τον λόγο δεν θα σας δώσω ούτε καν μια ενδεικτική απάντηση. Ο κάθε καλός οικονομολόγος τις απαντά διαφορετικά. Αυτό που περιμέναμε από εσάς ήταν να χρησιμοποιήσετε τα ερωτήματα αυτά ώστε να ξεδιπλώσετε στο γραπτό σας τις γνώσεις που αποκομίσατε από όλα τα κείμενα και τις διαλέξεις του εξαμήνου.

Γιάνης Βαρουφάκης
7 Μαρτίου 2010